

Tisková zpráva Krajského úřadu Karlovarského kraje

Krušnohorská hornická krajina je památkou světového dědictví UNESCO

Karlovy Vary (6. července 2019) Hornické památky v saském a českém Krušnohoří byly zapsány na Seznam světového dědictví UNESCO. Rozhodl o tom dnes Výbor světového dědictví na svém 43. zasedání v ázerbájdžánském Baku.

„Je to mimořádná událost nejen pro Karlovarský kraj a saské partnery, ale i pro obě naše země. Potvrdila se tak výjimečná hodnota hornického regionu Krušnohoří na české i saské straně. Máme z toho velkou radost a věříme, že Krušné hory začnou navštěvníci a turisté z naší země i zahraničí vnímat nejen jako oblast ideální pro zimní sporty, ale mnohem více také jako krajinu s rozmanitým nerostným bohatstvím, unikátními technickými památkami a s tradicí hornictví a hutnictví sahající až do 13. století. Je to šance, jak mohou místní občané najít nové pracovní uplatnění. Děkuji všem, kteří dokázali myšlenku nominace hornického Krušnohoří dovést k zápisu na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO,“ uvedla hejtmanka Karlovarského kraje Jana Mračková Vildumetzová.

Zasedání Výboru se přímo v Baku účastnil uvolněný zastupitel Karlovarského kraje a předseda komise pro UNESCO Vojtěch Franta: **„Po kynžvartské daguerrotypii, která je zapsána na seznamu UNESCO Paměť světa, je krušnohorský region další památkou UNESCO na území našeho kraje. Vnímám to nejen jako prestižní ocenění a potvrzení jeho světové hodnoty, ale zároveň úžasnou příležitost k smysluplnému rozvoji. UNESCO s sebou přináší i zvýšení cestovního ruchu, na němž je náš kraj bytostně závislý. Udržitelný cestovní ruch by měl být nástrojem k rozvíjení Krušnohoří, vytváření pracovních příležitostí a zvyšování životního standardu jeho obyvatelstva,“** zdůraznil.

Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří, jak zní oficiální název společné česko-německé nominace, tvoří 22 součástí, z nichž 17 se nachází na území Saska a pět v českém Krušnohoří. Českou část reprezentují Hornická krajina Jáchymov, Hornická krajina Abertamy – Boží Dar – Horní Blatná, Rudá věž smrti, Hornická krajina Krupka a Hornická krajina Mědník. Společně tyto komponenty dokládají obrovský vliv, který měla těžba a zpracování rud na obou stranách pohoří na rozvoj hornictví a hutnictví po celém světě. **„Zápis Krušných hor mezi památky UNESCO je uznáním práce a úspěchů lidí, kteří tento přeshraniční region po staletí utvářeli,“** uvedl po rozhodnutí Výboru světového dědictví premiér Svobodného státu Sasko Michael Kretschmer. **„Naším společným závazkem nyní je zajistit ochranu tohoto dědictví i pro budoucí generace,“** dodal.

„Je pro nás ctí, že se Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří ocitl po boku dalších památek světového dědictví. Na tuto chvíli dychtivě čekali i obyvatelé krušnohorského regionu, který se opírá o stovky let trvající tradici společného soužití lidí na obou stranách hranice,“ řekla náměstkyně ministra kultury ČR Petra Smolíková.

Pro Českou republiku znamená potvrzení výjimečné světové hodnoty Krušných hor první úspěšný zápis na Seznam světového dědictví po 16 letech. Naposledy byla na tento prestižní seznam zapsána v roce 2003 Třebíč – Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa.

Zdůvodnění světové hodnoty Hornického regionu Erzgebirge/Krušnohoří je podloženo mimo jiné významnými vynálezy a inovacemi v oblasti báňských a hutních technologií, které se zvláště v 16. století, ale i později úspěšně šířily z Krušných hor do celé Evropy i zámoří, a o globální význam Krušných hor pro rozvoj báňské legislativy, administrativy a školství, ale také měnových systémů. To dokládá i příběh jáchymovského tolaru, z něž se na více než 300 let vyvinulo celoevropské platidlo a který dal název i americkému dolaru. Díky více než 800 letům téměř soustavné těžby a zpracování rud vznikla v Krušných horách jedinečná hornická krajina s unikátními montánními památkami v nadzemí i podzemí a s hustou sítí specifických horních měst, která nemá ve světě obdoby. Tyto památky dokládají způsoby těžby a úpravy různých rud ve všech obdobích od 12. až do 20. století, především pak rud stříbra, cínu, kobaltu, železa a naposledy uranu.

Pro editory:

Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří se skládá z 22 součástí (komponent):

České Krušnohoří (5 komponent)

Hornická krajina Jáchymov
Hornická krajina Abertamy – Boží Dar – Horní Blatná
Rudá věž smrti
Hornická krajina Krupka
Hornická krajina Mědník

Saské Krušnohoří (17 komponent)

Pozdně středověké stříbrné doly v Dippoldiswalde
Hornická krajina Altenberg-Zinnwald
Správní centrum Lauenstein
Hornická krajina Freiberg
Hornická krajina Hoher Forst
Hornická krajina Schneeberg
Továrna na modrou barvu Schindlers Werk
Hornická krajina Annaberg-Frohnau
Hornická krajina Pöhlberg
Hornická krajina Buchholz
Historické centrum Marienbergu
Hornická krajina Lauta
Hornická krajina Ehrenfriedersdorf
Komplex vycezovací hutě Grünthal
Hornická krajina Eibenstock
Hornická krajina Rother Berg
Hornická krajina těžby uranové rudy

Význam českých komponent

Hornická krajina Jáchymov

Je jen málo měst na světě, jež sehrála tak zásadní roli v rozvoji hornictví a hutnictví jako Jáchymov, který se krátce po svém založení v roce 1516 stal na krátkou dobu nejvýznamnější oblastí těžby stříbra v Krušných horách, v Evropě i ve světě. Jáchymov je všeobecně považován za jednu z kolébek vzniku věd o hornictví, metalurgii, mineralogii a ložiskové geologii, jejichž základy položil v 16. století jáchymovský městský lékař Georgius Agricola. Jeho rozsáhlé kompendium „De re metallica libri XII“ (Dvanáct knih o hornictví, 1556) lze pokládat za první ucelený vědecký spis o hornictví a hutnictví, který jako základní učebnice montánních věd sloužil v Evropě i ve světě po více než 200 let. Jáchymovské báňské řády z 16. století měly zásadní význam pro podobu báňské legislativy až do 19. století.

Díky obrovské produkci stříbra měl Jáchymov obrovský význam také pro vývoj měnových systémů v Evropě i na celém světě. Jáchymovské stříbrné tolary, ražené ve zdejší mincovně od roku 1520 po vzoru saských guldenoschů, se staly celoevropským synonymem pro velké obchodní stříbrné mince a od poloviny 16. století daly základ tolarovému systému, který se v řadě zemí Evropy uplatňoval až do konce 19. století. Z názvu jáchymovského tolaru je odvozeno i jméno nejrozšířenější světové měny – amerického dolaru.

S rozvojem těžby stříbra v Jáchymově v 16. století je spojena řada vynálezů a inovací v oblasti dobývacích metod, čerpání důlních vod, úpravy a hutnění rud, které byly přejímány v jiných krušnohorských i vzdálenějších důlních revírech. Patří k nim zvláště mihadla, čerpací stroj vynalezený v Jáchymově v roce 1551, který nacházel široké uplatnění v řadě evropských hornických regionů až do 19. století.

V roce 1716 bylo v Jáchymově založeno první státní hornické učiliště na světě, které se stalo modelem pro vznik obdobných školských zařízení v habsburské monarchii i jinde v Evropě.

Těžbu rud stříbra, ale také kobaltu, vizmutu a niklu v okolí Jáchymova od 16. do konce 19. století dokládá nesčetné množství montánních památek, k nimž patří především rozsáhlé haldové a pinkové tahy, vodohospodářské systémy a podzemní dobývky. Bouřlivý vývoj a bohatství města v 16. století se projeví i výstavbou mnoha pozdně gotických a renesančních budov, jako jsou například kostel sv. Jáchyma, kostel Všech svatých, Královská mincovna, radnice a mnohé hodnotné patricijské domy.

Hornická krajina Jáchymov dokládá rovněž význam Krušných hor pro těžbu a využití uranu. Uranová ruda smolinec byla jako tehdy bezcenná známá už horníkům v 16. století, v roce 1727 byl jáchymovský smolinec poprvé vědecky popsán a v roce 1789 z něj byl připraven nový prvek nazvaný uranit. Od 40. let 19. století začalo v Jáchymově poprvé na světě systematické dobývání uranové rudy, jež zde byla poprvé ve větším měřítku využívána nejdříve k výrobě uranových barev. Poté, co Marie Curie-Sklodovská a její manžel Pierre izolovali v roce 1898 z jáchymovské suroviny nové prvky radium a polonium, měl Jáchymov až do první světové války na výrobu radia světový monopol. V roce 1906 zde byly také založeny první radonové lázně na světě, využívající zdejší radioaktivní důlní vodu k léčbě poruch pohybového aparátu. Největší rozmach těžby uranových rud zažil Jáchymov po druhé světové válce, kdy zdejší uran, vyvážený vesměs do Sovětského svazu, posloužil k výrobě první ruské atomové bomby odpálené v roce 1949. Poválečné období je neodmyslitelně spojeno se zřizováním táborů nucených prací ve 40. a 50. letech, které dokumentují smutné období zneužití odpůrců komunistického režimu pro těžbu suroviny určené ke zbrojním účelům.

Hornická krajina Abertamy – Boží Dar – Horní Blatná

Rozlehlá reliktní hornická krajina v okolí horních měst Abertamy, Horní Blatná a Boží Dar poskytuje vynikající důkazy o metodách rýžování a následně hlubinné těžby různých ložisek cínových rud od 16. do 19. století. Jediným prvkem zdejší hornické krajiny jsou sejpy u Božího Daru, jež svědčí o obrovském rozsahu rýžování cínovce v nejvyšších partiích Krušných hor. V důsledku těžby mocných strmých greisenových žil vznikly v 16.–18. století gigantické povrchové dobývky a podzemní komory, které nemají obdobu v rámci nominovaného statku ani jinde ve světě; jejich příkladem jsou Vlčí jámy na Blatenském vrchu, důl Červená jáma na Hřebečné a podzemí dolu Mauritius na Hřebečné. Zcela jiný typ cínového ložiska byl dobýván na Zlatém Kopci u Božího Daru, kde těžbou polymetalických skarnů s obsahem rud cínu, železa, mědi a zinku vznikly v 16. století rovněž unikátní podzemní komory. Dodnes funkční, téměř 13 km dlouhý Blatenský vodní příkop představuje nejvýznamnější báňské vodohospodářské dílo v české části Krušných hor, které bylo vybudováno pro potřeby cínových dolů v okolí Horní Blatné v letech 1540–1544. Horní město Horní Blatná je jedním z nejnázornějších příkladů krušnohorských renesančních horních měst budovaných plánovitě na zelené louce na počátku 16. století, jde o jediné horní město v Krušných horách založené plánovitě kvůli těžbě jiných než stříbrných rud.

Hornická krajina Abertamy – Boží Dar – Horní Blatná podává prostřednictvím nadzemních i podzemních montánních památek zejména na Bludné u Horní Blatné a na Zlatém Kopci u Božího Daru výmluvné svědectví také o způsobu těžby železných rud z obou hlavních typů krušnohorských železorudných ložisek – z křemenných

žil s krevalem (hematitem) i ze skarnových ložisek, kde byl hlavní dobývanou rudou magnetit, a to od 16. až do 20. století.

Rudá věž smrti

Rudá věž smrti u Ostrova je národní kulturní památkou České republiky připomínající dobu masivní těžby uranové rudy na Jáchymovsku. Areál, jemuž dominuje sedmipatrová věž z červených cihel, sloužil v letech 1951–1956 jako ústřední úpravna a třídírna uranové rudy vytěžené nejen na Jáchymovsku, ale i v dalších uranových revírech tehdejšího Československa. Jde o poslední částečně zachované zařízení na úpravu uranové rudy v Krušných horách. Rudá věž smrti zároveň dokládá utrpení politických vězňů, kteří byli v 50. letech 20. století vězněni za nelidských podmínek v jáchymovských táborech nucených prací. Místo bylo součástí pracovního tábora Vykmánov II zřízeného v roce 1951, ve kterém bylo internováno na 300 politicky zvláště nepohodlných vězňů. Rudá věž smrti byla jedním z nejnebezpečnějších pracovišť na Jáchymovsku, neboť všichni, kteří tu pracovali bez jakýchkoli ochranných pomůcek, se dostávali do bezprostředního styku s radioaktivním materiálem.

Hornická krajina Krupka

Středověké horní město Krupka a okolní reliktní hornická krajina poskytují vynikající důkaz o exploataci různých druhů cínových ložisek od 13. do 20. století. Zdejší hornická krajina je výjimečná mimořádnou hustotou pozdně středověkých až raně novověkých důlních děl, jejichž rozmístění bylo diktováno charakterem ložiska a tehdejšími báňskými zákony. Krupka jako nejstarší cínová hornická oblast v Krušných horách přispěla k rozvoji a transferu technik dobývání cínových rud v Krušných horách a ve střední Evropě.

Obrovské množství pozůstatků pozdně středověké a raně novověké těžby cínových rud se nachází zejména v důlním revíru Steinknochen severně od Krupky, ale také v revírech Knötel, Preisselberg a na Komáří hůrce. Mnohem mladší štola Starý Martin dokládá důlní techniky používané při dobývání cínových a wolframových rud ve druhé polovině 19. a ve 20. století. S hornictvím úzce souvisí vznik historického horního města Krupka, které představuje jeden z nejlépe dochovaných souborů stavebních památek na české straně Krušných hor. Dominantou města je hrad Krupka ze 14. století, vysoký umělecký a památkový význam mají rovněž gotický městský kostel Nanebevzetí Panny Marie s přilehlou hornickou zvonící, gotický kostel sv. Ducha, renesanční kostel sv. Anny a historické měšťánské domy.

Hornická krajina na vrchu Mědník

Morfologicky nápadný vrch Mědník s barokní kaplí Neposkvrněného početí Panny Marie z roku 1674 na svém vrcholu je mimořádný výjimečnou koncentrací autentických důlních děl dokládajících různé způsoby těžby železných a měděných rud z tvrdých skarnových hornin po dobu více než čtyř století. Na jediném místě se zde nacházejí pozůstatky kolem 80 větších i menších štol a jam z 15. až 19. století, četné odvaly hlušiny i povrchové dobývky. Část podzemí Mědníku je přístupné prostřednictvím štoly Panny Marie Pomocné s velmi dobře zachovanými doklady ruční ražby a rozšiřování podzemních prostor pomocí metody sázení ohněm.